

Vrede, democratie en gerechtigheid. Ze zijn niet los verkrijgbaar

Toespraak van Gied ten Berge op de Ledenvergadering van GroenLinks op 21 maart 2024 in De Open Hof in Maarssen.

Hartelijk dank voor de uitnodiging om vanavond met het oog op de Europese verkiezingen in te gaan op de grote vragen van oorlog en vrede in deze tijd. Vragen van *oorlog en vrede* en tegelijk die van *democratie en gerechtigheid*, begrippen die voor onze beide partijen onlosmakelijk met elkaar verbonden moeten zijn, ze zijn niet los verkrijgbaar. Vredespolitiek vraagt om een integrale aanpak. Dat is een typisch Europees inzicht, dat de architecten van het Europese vredesproject als *Jean Monnet* en *Robert Schuman*, ooit begonnen met de EGKS, de Europese Kolen en Staal Gemeenschap, al voor ogen stond. Duitsland had steenkool, Frankrijk ijzererts. Je kunt proberen een andere staat te onderwerpen om te beschikken over de rijkdommen daarvan. Je kunt je ook bovennationaal aaneensluiten om zo samen van de rijkdommen te profiteren. Zo eenvoudig is de kern van de vredesgedachte waar de EU uit is ontstaan.

Ze is na zeventig jaar uitgegroeid tot een politieke gemeenschap niet alleen van economische, maar ook van morele waarden. Voor wat betreft de veiligheid koos Europa ervoor om militair samen te werken met de Verenigde Staten. Zo ontstond de NAVO. Maar de tijden dwingen Europa vandaag ook over de eigen bescherming en veiligheid zelfstandig na te denken.

Ik ben in dit Europa geboren en getogen, en nu word ik er oud. Hoe kijkt iemand die 35 jaar binnen Europa gezinde vredesbewegingen, o.a. het IKV en Pax Christi, heeft gewerkt, aan tegen de uitdagingen van vandaag?

Om te kijken waar de tijden ons nu gebracht hebben en hoe die ons blijven uitdagen als het om dit vredesproject en dus ook dit democratieproject gaat, zal ik ons verkiezingsprogramma als uitgangspunt nemen. Ik kan niet het hele programma uitputtend behandelen, ik pik er punten uit die mij vanuit mijn eigen *Anliegen* als 'Vredesbeweger' aantrekken en ik plaats er kanttekeningen bij.

Maar om te beginnen wil ik iets vertellen over mijn persoonlijke *Werdegang*, vanuit het besef dat 'het persoonlijke politiek is' en dat de politieke ontwikkelingen op het gebied van oorlog en vrede, democratie en gerechtigheid in de tijd die jij zelf meemaakt, en 'mee maakt', onvermijdelijk het meest betekenis geven aan jouw opvattingen en houdingen.

Ik ben geboren in Haarlem, op 1 mei 1948, de Dag van de Arbeid, in een katholiek milieu. De Tweede Wereldoorlog had in de familie van zowel mijn vader als die van mijn moeder zijn sporen achter gelaten. Met een van mijn pleegvaders heb ik ooit een lang gesprek gevoerd over de meidagen van 1940, toen hij als artillerist de hopeloze strijd bij de Grebbeberg voerde. Was dat zinvol of zinloos? Een oom aan moederskant werd vanwege het plegen van verzet, in het kamp *AncoI* bij het toenmalige Batavia, onthoofd. De zus van mijn moeder bleef met hun kleine kinderen achter. Was dat verzet zinvol of zinloos? Een andere oom kwam in 1945 doodziek uit de kampen naar huis, hij werd later vanwege onze gezinsomstandigheden een andere pleegvader. Ik schreef met hem een boekje over zijn kampervaringen, ook over zijn bevrijding die te danken was aan de atoombom op Hiroshima en hij realiseerde zich de gruwelijke dubbelheid daarvan heel goed. Zijn broer, een pater jezuïet die 50 jaar op Java werkte, was in Nederland toen de oorlog uitbrak, hij nam (bijzonder voor een priester) deel aan het gewapende verzet tegen de bezetter, er stond een prijs op zijn hoofd en ontsnapte in 1944 op het nippertje door de linies naar bevrijd gebied. Ik wil ermee zeggen, dat ik niet uit een zonder meer pacifistisch milieu kom, een waar ook wel ethische dilemma's ter sprake kwamen. Een dilemma loos pacifisme kan ik me voor mezelf niet voorstellen.

Het jaar 1948 was rijk aan politieke gebeurtenissen die op mijn latere leven nog vaak invloed blijken te hebben gehad.

De communistische partij van Tsjecho-Slowakije boekte in dat jaar een monsterzege, circa 40% van de stemmen kreeg ze, meende toen recht te hebben op alle macht en pleegde met dekking van Stalin een staatsgreep. In 1968 liep ik in Haarlem mee in mijn eerste demonstratie, we scandeerden: "*Dubcek, Svoboda!*". Als lid van een IKV groep die in 1990 naar Praag reisde om met de voormalige dissidenten van *Charta* hun toewending naar het vrije, democratische Europa te vieren, kon ik *Vaclav Havel* de hand schudden, die in 1993 de democratische gekozen president van het nieuw Tsjechoslowakije zou worden.

In de jaren rond 1968 nam ik overigens ook deel aan grote Vietnam demonstraties en was ik actief voor het Angola Comité. Ik verzamelde als vrijwilliger dekens voor de antikoloniale vrijheidsstrijders in Portugees Afrika en was er bij toen *Jan Wolkers*, op de Dam als eerste zijn deken overhandigde.

In 1948 werd ook de staat Israël uitgeroepen. Tienduizenden joodse overlevenden van de Holocaust gingen scheep naar Israël, tot verbijstering van de oorspronkelijke bevolking, die op dat moment door de rest van de wereld in de steek werd gelaten. Die ongerijmdheid, om van de Palestijnse bevolking te verlangen zich op te offeren voor de stichting van de staat Israël, is me pas veel later zeer bezig gaan houden. Ik ging in 2000 voor het eerst naar Israël en het bezette Palestina. Ik werd voorzitter van SIVMO, het Steuncomité voor Israëliische Vredes- en Mensrechtenorganisaties en werd actief voor Palestijnse christenen. Vanuit Pax Christi organiseerde ik meerdere zogeheten 'Solidariteitspelgrimages' waarin het ging om ontmoetingen met Israëli en Palestijnen 'van goede wil', op plaatsen die getekend waren door onrecht. Ik schreef over die benadering meerdere boeken, o.a. mijn proefschrift.

In 1973 studeerde ik af als socioloog en ik moest in dienst. Kort daarvoor had Pax Christi bewerkt dat het kabinet *Den Uyl* de Wet Gewetenbezwaren Militaire Dienst verruimde. Voortaan werden niet alleen absolute pacifisten erkend, maar ook zij, die hun politieke bezwaren konden verdichten tot een moreel bezwaar.

Ik besloot in september 1973 toch in dienst te gaan. Theoretisch had ik het wel op een rij. Een krijgsmacht in een democratie diende ingebed te zijn in de civiele samenleving, ze mocht geen autonoom, geïsoleerd fenomeen zijn. "Vermaatschappelijking van de krijgsmacht" werd dat genoemd. Maar precies daar liep ik toch op vast. Toen ik na mijn eerste week in de kazerne thuis kwam, hoorde ik dat drie dagen eerder een staatsgreep in Chili had plaats gevonden, met steun van de CIA en *Kissinger*. We leefden als rekruten namelijk zonder informatie van buiten. Er knapte iets bij me toen ik die zaterdagochtend een reportage hoorde, waarin een Chileens dienstplichtige zijn excuses aanbood aan mevrouw *Allende*, omdat hij nog maar net wist, dat hij niet op oefening was, maar deelnam aan een staatsgreep. In Nederland dreigde in die tijd natuurlijk geen staatsgreep. Maar de kortsluiting bij mij was niettemin heftig: "dit zal *mij* nooit gebeuren", en dus weigerde ik dienst. Mijn rekest, geschreven binnen de nieuwe wettelijke normen, gaf met de toetsingscommissie een stevige discussie, vooral met een steile pacifistische dominee, maar ik werd erkend! Het bleek een keerpunt in mijn leven. Ik mocht *nota bene* mijn vervangende dienst doen bij het IKV, dat mij detacheerde op het Polemologisch Instituut in Groningen waar ik onderzoek mocht doen naar de nucleaire taken van de Nederlandse krijgsmacht en... ik kreeg ze alle vijf boven tafel èn in de krant! Ik leerde er IKV voorzitter *Ben ter Veer* kennen, hij werd een vriend van wie ik later, na de staatsgreep van Jaruzelski in 1981 in Polen, leerde, dat een vredesbeweging niet geloofwaardig is, als die de ander,

hier dus Oost-Europeanen, de prijs laat betalen voor de eigen vrede en veiligheid. Zo fundamenteel was dat voor hem en nu ook voor mij. Vandaag kun je de Oekraïners niet zomaar dwingen de witte vlag uit te hangen. Hetzelfde principe! Ik ben een betrokken rooms-katholiek, maar ik kan het niet eens zijn met een paus die dat nog niet lijkt te begrijpen.

Jaren later, in 1996, was ik secretaris van een *Pax Christi* commissie waar mijn vorig jaar overleden vriend *Fred van Iersel* voorzitter van was. We kregen van de toenmalige Nederlandse bisschoppen de opdracht een brede maatschappelijke consultatie te organiseren, op grond waarvan de bisschoppen een brief over "gerechtigheid, veiligheid en vrede" schreven. Fred was ethicus en bekleedde lange tijd een bijzonder hoogleraarschap vanwege de Geestelijke Verzorging in de krijgsmacht. Van hem kwam toen het idee dat er niet alleen voor dienstplichtigen maar ook voor beroepsmilitairen procedures moesten komen, om op gewetensgronden bezwaar te kunnen maken tegen deelname aan bepaalde oorlogshandelingen. Fred stond aan de wieg van de zogeheten "ethische dilemma-trainingen voor militairen"; 'droog oefenen', zeg maar, met heftige ethische vragen die zich in het militaire vak voordoen. Hij heeft tot aan het eind van zijn leven de Oekraïense krijgsmacht geholpen bij het inrichten van hun nieuwe Dienst Geestelijke Verzorging, één die van hem bijzondere aandacht moest hebben voor de ontwikkeling en handhaving van morele waarden onder militairen, ook tegenover een brute agressor die daar volkomen lak aan heeft.

Met het onderwerp Oekraïne wil ik overgaan naar het tweede deel van mijn verhaal, mijn ideeën over wat ons EU-verkiezingsprogramma zegt over oorlog, vrede, democratie en gerechtigheid in deze tijd.

Ik begin met een opmerking van lijsttrekker *Bas Eickhout*, die 2024 "een cruciaal jaar" noemt. "Kiezen we voor een Europa dat ons land versterkt, waarmee we gezamenlijk de uitdagingen als klimaat, ongelijkheid en internationale veiligheid aan kunnen gaan? Of kiezen we voor een verdeeld Europa, waar populistische en extremistische onze welvaart en leefbare toekomst op het spel zetten?" Ik onderstreep de urgentie van die vraag, in het bijzonder ook de koppeling door hem met het gevaar van het populisme. Ik begrijp de vragen die hij, net als ik bij het pacifisme is gaan stellen.

Overall zien we vandaag in het denken over de samenleving, oude sporen in nieuwe gedaanten terugkeren. Het verontrustende boek van de filosoof *Nidesh Lawtoo*, "[Nieuw] Fascisme", is doordrongen van het besef dat het een illusie is, dat een samenleving de boze geesten van het verleden zomaar de baas zou kunnen worden. Dat vraagt ook vandaag weer om bewustwording en vredeseducatie, anders worden we ze niet de baas. De 'antithese' die Bas Eickhout ons voorhoudt, sluit aan op wat Lawtoo zegt over de besmettelijkheid van het populisme, het "nieuw fascisme" zoals hij het noemt. Lawtoo stimuleert het om de kwaal te herkennen en die bij de naam te noemen. Hij doet dat door te letten op symptomen als extreem traditionalisme, irrationalisme (anti-wetenschap), angst voor verschillen, het verspreiden van mythen en *Newspeak* ('veramd taalgebruik' waar *Orwell* voor het eerst op wees) en dat je vandaag breed aantreft op sociale media. Deze tijden schudden ons op, we worden beproefd, zou *Augustinus* zeggen, want 'de tijden', dat zijn niet alleen de anderen, dat zijn we ook zelf. Ze doen een groot beroep op het vermogen van de onderscheiding der geesten.

Ons verkiezingsprogramma kent drie speerpunten:

1. Bestaanszekerheid

Een zeker bestaan, nu en in de toekomst voor iedereen, maar vooral voor wie nu al uit de boot zijn gevallen en niet alleen in eigen land. Daarom is Europa een voorwaarde voor duurzame vrede. De meerderheid van de Britten die nu grote spijt hebben van *Brexit* en terug verlangen naar de EU, zijn onze beste getuigen tegen *Wilders cum suis*.

Den Uyl schetste ooit het perspectief dat een beter Nederland, een beter Europa en een betere wereld begint met het delen: niet alleen van inkomen en macht, maar allereerst ook van kennis.

Een incident - maar meer dan dat - was het, toen we afgelopen week hoorden, dat niet het delen van wetenschappelijk getoetste kennis, maar het delen van anti-vaccinatie kolder in ons land nu al kinderlevens heeft gekost. Mogen anti-kennis of verstandsverbijstering nog langer worden verkocht als "een alternatieve mening", als het om leven en dood gaat? Een langer verhaal kort: als je geen toegang meer hebt tot behoorlijke kennis, en de leugen en de gekte gaan regeren, dan is je bestaan en dat van je kinderen en kleinkinderen niet meer zeker en daar moet in heel Europa stevig tegen opgetreden worden. Europa is ook nodig om tegen te gaan, dat we in onze apotheken de laden leeg raken omdat we veel te afhankelijk werden van de markt, de farmaceutische industrie, en we onze levensreddende middelen zelfs uit China moeten halen; een totalitair land dat geen diepe betrokkenheid toont bij de veiligheid van democratieën, en dat die betrokkenheid dus ook niet kan hebben bij de gezondheid van onze burgers.

Teloorgang van kennis... die werkt door tot diep in ons politiek-maatschappelijke domein. Zijn onze kinderen en kleinkinderen nog wel in staat, om de herleving van het autoritaire denken - het '*Ur*' fascisme zoals de Italiaanse schrijver *Umberto Eco* het grimmig noemt - in hun wereld van morgen te herkennen en te bestrijden? Ik bedoel de terugkerende wijze van denken en communiceren waarin alleen nog eigen 'exclusieve tradities' tellen, die uitgroeien tot 'ultra-nationalisme', waarin 'de ratio' en de wetenschap worden ingeruild voor 'gevoelens', wat de Nazi's het *Gesundes Volksempinden* noemden? Waarin zogenaamd onoverbrugbare culturele verschillen het gesprek van de dag vormen, om het maar niet te hoeven hebben over de harde kloof van de echte sociale ongelijkheid? En, waarin nieuw autoritair leiderschap gedijt als kool.

Zindelijk nadenken over onze en andermans vrede en veiligheid, vereist ook grondige en betrouwbare kennis over hoe de oorlogen vroeger ontstonden, en hoe ze vandaag of morgen, onze bestaanszekerheid bedreigen. Maar ook om samen te leren hoe duurzame vrede wel te doen is.

'Bestaanszekerheid' is een ingewikkeld begrip, het gaat niet alleen over inkomen, gezondheid en wonen. Kijken we vandaag in onze spiegels, dan kaatsen die ook andere vormen van bestaansonzekerheid en onveiligheid terug: die van onze kwetsbare natuurlijke *habitat* en die van het oorlogsgeweld. Europa is onmisbaar om dat ten goede te keren.

2) Rechtsstaat en democratie

We noemden Europa al het grootste "Europese vredesproject". Goed, dat hoofdstuk 2 van het programma de EU ook duidt als "het grote democratische project" op Europese bodem, waar nu al 27 landen aan deelnemen. In de loop van de 70 jaar is de EGKS uitgegroeid tot de EU met een eigen *trias politica*, een kwalitatief sterk ambtelijk uitvoerend apparaat, aangestuurd door een Europees parlement en gecontroleerd door een onafhankelijk Europees gerechtshof. Onafhankelijke rechtspraak, de rechten van minderheden en persvrijheid en natuurlijk mensenrechten, zijn cruciale pijlers van onze

Europese democratieën, we koesteren die, maar weten natuurlijk ook, dat noch het vredesproject, noch het democratisch project voltooid zijn, èn hoe zeer ze onder druk staan: omdat autoritaire, antidemocratische politieke krachten, van buitenaf maar ook van binnenuit ons gemeenschappelijke vredes- en democratische project ondermijnen. Van *Poetin* en *Trump* weten we dat, maar ook dat aan de formatietafel in Den Haag nu krachten zitten met soortgelijke agenda's. Dat is meer dan zorgelijk, het vraagt om verzet. Europa mag nooit meer in handen vallen van extremisten. Dat verzet moet ook uitgaan van Nederland, van democratische partijen en bewegingen, dus ook van GL-PvdA, binnen, maar ook buiten het parlement - zoals op 24 februari jl., toen we op de Dam schouder aan schouder stonden met o.a. de Oekraïense vluchtelingen en met de vredesbeweging PAX. Maar wat moet er nog veel energie worden aangeboord en eenheid worden gesmeed: tussen democraten van alle landen om de fatale agenda's van de anti-democraten daadwerkelijk te ontcrachten!

Samen moeten we bewaken dat EU-fondsen nooit richting autocraten en oligarchen mogen gaan. Samen moeten we zorgen dat regeringen die lak hebben aan deze waarden, en die heulen met Poetin, niet langer met hun vetorecht de democratische Europese besluitvorming kunnen gijzelen. Er is zo veel te doen!

Iedereen die op *Facebook*, *X* of een ander *social medium* deelneemt aan conversaties over politieke onderwerpen, juist als die gaan over oorlog en vrede, kent ze: de meute ontregelaars, de anonieme trollen die onze democratische verkiezingen en zo onze rechtstatelijkheid proberen te ontwrichten.

Voor GL-PvdA, lees ik met veel instemming, heeft een Europese wet voor het behoud van mediavrijheid om de redactionele en journalistieke onafhankelijkheid van gekwalificeerde media te waarborgen grote prioriteit, en ook het actief optreden tegen krachten die vanuit de anonimiteit *online* desinformatie, extremisme en haat verspreiden - onder het mom van vrijheid van meningsuiting. Te langzaam is ingezien dat een en ander vraagt om een digitaal autonoom Europa dat de burgers kan beveiligen tegen de 'algoritmes' die bepalen wat zij te zien krijgen, algoritmes die sterk verslavend zijn en niet zelden zo vanuit Rusland kunstmatig die desinformatie, haat en polarisatie voeden, vooral tegen de tijd dat er ergens democratische verkiezingen zijn. Het betreft een onderdeel van de oorlog die Poetin tegen Oekraïne, maar uiteindelijk tegen het vrije Europa voert. Dat ondervinden bijvoorbeeld ook onze LTBHQ gemeenschappen die zich op sociale media en op straat steeds minder veilig weten.

Als 'vredesbeweger' gingen bij mij de alarmbellen af, toen ik teksten las van een van Poetins meest bekende extreemrechtse ideologen, *Alexander Doegin*, die droomt van het herstel van "Eurazië", een Russische invloedssfeer die weer tot diep in Midden Europa zou moeten reiken; een Europa zonder EU, die bestreden wordt met een narratief over het zogenaamd perverse Europa, een verhaal dat hij deelt met de huidige Russisch-orthodoxe patriarch van Moskou, *Kyryll* die net als Poetin een oud KGB agent is, en die de oorlog tegen Oekraïne en tegen Europa in het bijzondere, ideologische perspectief plaatst van een strijd tegen de perversie van homoseksualiteit, *gay parades*, enz.

3) Veiligheid, voorspoed en solidariteit over grenzen heen

Het derde speerpunt van het programma. Te lang en te naïef, hebben Europa en wellicht, ook ons land en onze democratische partijen gemeend zorgeloos te kunnen profiteren van 'het vredesdividend' toen in 1989, met democratische revoluties in Oost Europa het totalitaire communisme de adem uitblies - en, zoals *Fukuyama* het toen formuleerde, "*het einde van de geschiedenis*" was aangebroken: het begin van een duurzaam op het liberalisme gefundeerde wereldvrede. Maar zo was het niet. De conservatief-rechtse,

Amerikaans-Joodse socioloog *Samuel Huntington* zag toen iets anders gebeuren. Hij dacht juist, dat een wereldwijde *clash of civilisations* zou doorzetten, oorlogen tussen culturen met bloedige grenzen, waartegen alleen muren en prikkeldraad zouden helpen. Het was niet zomaar een objectieve waarneming, het bevatte ook wensdenken, een negatief geladen *self-fulfilling prophecy*. Tegen die achtergrond lanceerden IKV en Pax Christi in 2002 de jaarlijkse Vredesweek onder een tegengesteld motto: "Geen botsing, maar ontmoeting van culturen". Huntington richtte zich tegen 'de' moslim-civilisatie. Maar de politieke ideologie van Poetin c.s. is in de praktijk waarschijnlijk toch een veel groter gevaar voor Europa dan de pervertering van de islam door kleine groepen moslim-fundamentalisten hoe bloedig ook die te werk kunnen gaan.

De oorlog in Joegoslavië leek de vredesbeweging in de jaren '90 tegen te spreken. Gaven 'de feiten' Huntington daar gelijk? Ja, op veel plaatsen wel, maar moreel natuurlijk niet. Ik herinner me de grote door de Finse regering gefinancierde conferentie van Europese vredesbewegingen (END) in Helsinki en Tallinn. In Tallinn werden we rondgeleid door de in grote haast verlaten burelen van de communistische partij. Ik herinner me in het bijzonder de ontmoetingen met Oekraïense vrouwen die af wilden van de Russische overheersing. Maar ook bizarre discussies met Slovenen die zich extreem discriminerend uitlieten over de Albanese 'kinderfokkers' waar ze geen cent voor over hadden. '*Joego-exit*' dus. In een toespraak daar citeerde ik de Vlaamse dichter *Marnix Gijsen* die vlak na de Eerste Wereldoorlog bad "voor het vaderland van de ander".

Bij het tekenen van het 'Memorandum van Boedapest' in 1994 was ik als 'Europese Vredesbeweger' toch nog optimistisch. Oekraïne besloot dat jaar de 1900 kernwapens van de ingestorte USSR, na een afspraak met president *Jeltsin*, te verwijderen en in Rusland te laten ontmantelen, in ruil voor erkenning van de eigen onafhankelijkheid. "Help de kernwapens de wereld uit, om te beginnen uit Oekraïne..." lachten we. Ook Belarus deed mee. Eenmaal president in 2000, gooide Poetin alle veiligheidsafspraken met Oekraïne, Belarus en die met de NAVO in de prullenbak. De 'Oranje Revolutie', de pro-Europese opstand in 2004 tegen de oud-communist *Janoekovitsj*, die aan de hand van Poetin liep, doorkruiste dit. Sommigen vonden dat Europarlementariërs die in 2004 afreisden naar Kiev om door hun aanwezigheid het geweld tegen de demonstranten te helpen dempen, juist 'olie op het vuur' gooiden, ik denk toch dat de geschiedenis ze met hun solidariteitsbezoek gelijk heeft gegeven. Al tijdens die opstand vluchtte Janoekovitsj naar Moskou waar hij van Poetin asiel kreeg. Wie zich in de geschiedenis wil verdiepen beveel ik het boek "Grenslaan" aan, een handzame geschiedenis van Oekraïne, geschreven door de historicus *Marc Jansen*. Of lees eens een van de vele Oekraïense romans die inmiddels zijn vertaald, zoals het prachtige boek "Zusters" van *Oksana Zaboeszjko* over de grandioze rol van vrouwen tijdens de Oranje Revolutie.

In Nederland kwam de historische bewustwording maar traag op gang. Dat bleek bij het zogenaamde Oekraïne referendum van de extreemrechtse activist *Jan Roos* die agerend vanuit een roze limo het associatieverdrag tussen Oekraïne en de EU trachtte zwart te maken. Gelukkig heeft premier *Rutte* toen doorzien uit welke hoek de wind waaide, namelijk die van het extreemrechtse GeenStijl, en de Nederlandse 'Pro-Poetin partijen', PVV en Forum voor Democratie. Slechts 32% van de kiezers kwam opdagen. We hebben er daarna niet veel meer over gehoord. Het referendum werd een flop, maar was toch een heel pijnlijke vertoning, omdat nog zoveel mensen erin waren getrapt en het liet zien hoe effectief de Russische beïnvloeding in Nederland te werk ging (en gaat) en welke rol met name de PVV en FvD daarin spelen.

En nog steeds zijn er ook mensen, ik noem ze wel eens *Alt Left*, radicale antimilitaristen en pacifisten, die menen dat Oekraïne geen wapens mag krijgen en het land gedwongen moet worden met de agressor te onderhandelen. Weten ze niet - of willen ze niet weten - dat de EU in 2014 nog probeerde zo'n gesprek juist op gang te brengen tijdens het zogenaamde 'Normandië overleg'? Poetin kwam toen er toen nog net voor opdagen, maar sprak pas na heel veel druk enkele minuten met *Zelenskiy* om hem vervolgens compleet te negeren. Het bleek en bleef boter aan de galg...

Inmiddels lijkt het besef toch breed ingedaald, ook in Nederland, dat de Oekraïners niet alleen vechten voor hun eigen vrijheid en veiligheid, maar evenzeer die van ons. Mede door de inspanningen van *Timmermans* is Nederlandse politieke en militaire steun voor Oekraïne voor de komende jaren gegarandeerd, zeer tegen de zin van *Wilders*. De PVV heeft zijn pro-Russische Oekraïne standpunt in de ijskast moeten zetten. Maar de BBB draaide het pas toch weer zo, alsof 'gewone' Nederlanders door de Oekraïense vluchtelingen niet aan woningen zouden kunnen komen. Welnu 'Stichtse Vechters', we weten dat alleen in Maarssen al ca. 80 van hen in leegstaande kantoorpanden en scholen gehuisvest zijn en dat ze mede dankzij de inspanningen van heel veel vrijwilligers integreren. We kunnen best een beetje trots zijn dat 'onze' Oekraïners - en met succes - met de steun van veel vrijwilligers onze moeilijke taal leren. Het getuigt van solidariteit, Europese solidariteit.

Degenen die aan Nederlandse kant hun kennis van de geschiedenis intussen bijspijkerden, weten bijvoorbeeld wat de *Holodomor* was, die combinatie van bestraffing door *Stalin* van Oekraïense boeren en de door hem met geweld doorgedreven collectivisatie, die in de jaren '30 tussen de 3,5 tot 7 miljoen (!) Oekraïners de dood injoeg. Maar dat verhindert niet dat op sociale media, onwetenden nog altijd langs foto's van Oekraïense boerenmensen scrollen die bij het binnenrukken van Nazi Duitsland, inderdaad argeloos met bloemen langs de weg stonden en lezen ze dat het huidige Oekraïne geleid wordt door 'Nazi's'.

Vandaag weet iedere integere waarnemer, dat dit Oekraïne in 2024 niet in de vuurlinie van de 'Operatie *Barbarosa*' ligt, Hitlers veldtocht tegen Rusland, maar van Poetins oorlog, en dat dit Oekraïne Europa en onze Europese democratische waarden verdedigt.

"Oekraïne verdient onze aanhoudende steun", lees ik in ons verkiezingsprogramma. Ik lees ook met instemming, dat "de Europese Unie en Nederland een leidende rol [moeten] blijven spelen op het gebied van financiële, humanitaire en militaire steun aan het land." Ik denk dat dit programma helpt het onrecht en de misdaden bij de naam te blijven noemen. Het neerhalen van de MH17, de nucleaire chantage, de openlijke dreigementen door Poetins schildknaap *Medvedev* aan het adres van Polen dat in 1939 tussen *Hitler* en *Stalin* verdeeld werd. Poetin en *Medvedev*, ambiëren net als *Stalin*, opnieuw een duurzame geopolitieke grip op Polen en Midden Europa. Ik denk ook aan de moord op oppositieleider *Navalny*, aan het vermoorden en monddood maken van andere leden van de democratische Russische oppositie, het liquideren van mensenrechten organisaties zoals *Memorial* waar we als IKV een goede band mee hadden (d.i. de club die de misdaden door *Stalin* documenteerde). Solidariteit met het democratische Rusland gaat ook nog veel van Europa vragen.

Ik moet afronden. Natuurlijk had ik ook nog graag kanttekeningen gezet bij wat het programma over Gaza zegt; dat is scherp en evenwichtig, vind ik. Het is scherp op de misdaden van Hamas en zijn opdrachtgevers èn scherp op Israël's mensonterende wraak. Het is positief over mensen en groepen van goede wil aan beide zijden. Wie helpt die? Een Europese opdracht lijkt me ook. En dan was het nota bene vanuit Oekraïne, dat door 300

intellectuelen, activisten en kunstenaars 'het onverwachte' werd gedaan: toen uitgerekend zij hun solidariteit over grenzen met de Palestijnen betuigden.

Ik rond af met jullie, ons een vruchtbare verkiezingstijd toe te wensen, waarin we met oorlogen en geruchten van oorlogen, de agressors, de trollen, de ontkenners, de verdringers en de wegkijkers met open vizier tegemoet blijven treden. Dat het mag lukken veel kiezers bij te lichten en te motiveren. Blijvend opkomend voor Europa als vredesproject, dat onlosmakelijk verbonden is met Europa als democratisch project, een Europa waar we elkaar in vrede kunnen ontmoeten, elkaar ook in de ogen blijven zien als het anders en beter moet; een Europa, ik zeg het nog eens, waar van niemand gevraagd wordt de prijs te betalen voor de vrijheid en het welzijn van de ander. En waar we ook in de meest beroerde en ingewikkelde tijden in staat zijn 'het onverwachte' te blijven doen, 'solidair vermogen' houden om vrede, veiligheid, democratie en rechtstatelijkheid over grenzen heen te blijven verdedigen.

Gied ten Berge

Gied ten Berge is lid van Groen Links, socioloog en theoloog en was 35 jaar werkzaam voor IKV en Pax Christi (PAX).